

بررسی جامعه شناختی پدیده‌ی اعتیاد در شهرستان نهاوند

مهرداد هوشمند

اشاره :

کمیته‌ی فرعی مبارزه با مواد مخدر فرمانداری شهرستان نهاوند نسخه‌ای از پژوهش سال ۱۳۸۰ خود را تحت عنوان «بررسی علل و عوامل مؤثر بر گرایش به مصرف مواد مخدر در شهرستان نهاوند» به همت پژوهشگران آقایان مهرداد هوشمند، سید احمد عطاری و خسرو ساکی، برای مؤسسه‌ی فرهنگی علیمرادپان ارسال کردند که بدین وسیله از فرمانداری محترم و کمیته‌ی مربوطه و پژوهشگران گرامی سپاس‌گزاری می‌شود.

آن‌چه می‌خوانید بخش‌های مهم پژوهش مذکور است که به درخواست «فرهنگان» توسط آقای مهرداد هوشمند مدرس دانشگاه پیام نور و مسئول پژوهشکده‌ی معلم نهاوند و تهیه‌کننده‌ی اصلی پژوهش انتخاب و برای درج در فصل‌نامه ارسال گردید. با تشکر مجدد از ایشان. «فرهنگان»

اعتیاد یکی از واقعیت‌های تلخ و ناگوار است که تأثیرات منفی و ناگواری بر جنبه‌های مختلف زندگی انسانی داشته و به شکل‌های مختلف حیات جوامع بشری را به مخاطره انداخته و زمینه‌ی فروپاشی و انحطاط خانواده‌ها و جوامع انسانی را به همراه داشته است.

اعتیاد به عنوان پدیده‌ای چند بعدی و پیچیده معلول عوامل گوناگونی است که شناخت این عوامل از ضروریات زندگی انسانی است. «اعتیاد را یک آسیب اجتماعی

دانسته‌اند از آن جهت که در تعهدات اجتماعی افراد اثر می‌گذارد، سلامت فرد و جامعه را به خطر می‌اندازد، موجبات انحطاط روانی و اخلاقی افراد را فراهم می‌آورد، حالت پرخاشگری به افراد می‌دهد و حتی او را به فردی خطرناک تبدیل می‌کند که ممکن است خود و دیگران را از بین ببرد (۱).»

«پدیده اعتیاد عارضه‌ای اجتماعی، روانی است که در کل سیستم اجتماعی و ساخت درونی جامعه تأثیر گذار و تنش‌زا است. از این رو باید به شناخت این پدیده‌ی اجتماعی توجه اساسی شود. علل و عواملی که زمینه را برای کشش به سوی مواد مخدر فراهم می‌کند وجود مسائل و مشکلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و روانی در جامعه است. اگر سیستم اجتماعی - اقتصادی نتواند زمینه‌ی مساعدی برای افراد جامعه فراهم آورد، افراد جامعه برای گریز از این واقعیت‌های رنج‌آور به مواد مخدر پناه می‌برند (۲).»

«واقعیت این است که اعتیاد را باید به صورت معضلی چند بُعدی (Multifactorial) نگریست و عوامل و راه‌حل‌ها را هم در سطوح خرد، میانه و کلان جست‌وجو نمود (۳).» بنابراین مصرف مواد مخدر از معضلاتی است که مبارزه با آن مستلزم عزم و مشارکت همه جانبه‌ی مردم، نهادها و سازمان‌های اجتماعی و فرهنگی و استفاده از تمام ظرفیت‌ها و ابزارهای موجود است تا از این طریق زمینه برای سلامت جوانان، خانواده‌ها و جوامع فراهم گردد، بدیهی است کوتاهی و مسامحه در این زمینه باعث می‌گردد که جامعه به سوی تباهی و انحطاط کشانده شود. در چنین شرایطی هیچ فرد یا گروه یا خانواده‌ای نمی‌تواند اطمینان داشته باشد که از خطرات، عوارض و آسیب‌های این پدیده‌ی خانمان سوز مصون خواهد ماند.

بیان مسئله :

مصرف مواد مخدر یکی از مهم‌ترین آسیب‌های روانی - اجتماعی است که گریبانگیر نسل جوان شده و آنان را به سوی تباهی سوق می‌دهد. اعتیاد به مواد مخدر یکی از پدیده‌هایی است که جوانان، خانواده‌ها و نظام اجتماعی را تهدید نموده و زمینه را برای زوال ارزش‌های انسانی فراهم می‌نماید. این امر صرفاً مشکل گروهی از معتمدان

و خانواده‌های آنان نیست بلکه مشکل یک جامعه است و از چهار چوب روابط فردی و خانوادگی فراتر می‌رود و سایه‌ی سنگین خود را بر پهنه جامعه می‌گستراند.

با توجه به عوارض و پیامدهای ناگوار این بلای خانمان سوز و ویرانگر بر جنبه‌های مختلف حیات انسانی و روابط اجتماعی و تأثیر منفی و مخرب آن بر جوانان و خانواده‌ها و همچنین شیوع و گسترش روز افزون مواد مخدر و افزایش تعداد معتادان در سطح شهرستان نهاوند به طوری که عنوان شده «شهر نهاوند از نظر میزان معتادان و مصرف کننده‌های مواد مخدر رتبه‌ی بالایی را در سطح استان دارا می‌باشد» (۴). و با توجه به بالا بودن میزان مصرف مواد مخدر و گرایش به آن در سطح شهرستان و عوارض ناگوار آن، به طوری که در ماهنامه‌ی فردای نهاوند مطرح شده ۴۳ هزار نهاوندی در معرض اعتیاد به مواد مخدر قرار دارند (۵).

بر آن شدید تا پژوهشی در مورد علل و عوامل گرایش به مصرف مواد مخدر انجام داده تا از طریق شناخت این عوامل، گام‌هایی را در جهت حل این معضل اجتماعی که جوانان و خانواده‌ها را در معرض خطر و تهدید قرار داده برداریم.

اهداف پژوهش:

هدف کلی: شناسایی علل و عوامل مؤثر بر گرایش به مصرف مواد مخدر در شهرستان نهاوند

اهداف جزئی:

- الف - بررسی و شناخت وضعیت اعتیاد در شهرستان نهاوند
- ب - ارائه‌ی آگاهی‌های لازم به جوانان، خانواده‌ها و مسئولان در مورد خطرات و عوارض اعتیاد
- ج - ارائه راهکارهای مناسب به مسئولان، برنامه‌ریزان و سازمان‌ها جهت مقابله و

پیشگیری از سوء مصرف مواد مخدر

متغیرهای پژوهش :

ب - متغیر وابسته : گرایش به مصرف مواد مخدر

فرضیات پژوهش :

- ۱- بین جنسیت و گرایش افراد به اعتیاد رابطه وجود دارد.
- ۲- بین وضعیت تأهل و گرایش به اعتیاد رابطه وجود دارد.
- ۳- بین محل سکونت و گرایش افراد به مصرف مواد مخدر رابطه وجود دارد.
- ۴- بی سوادی والدین در گرایش به مصرف مواد مخدر تأثیر دارد.
- ۵- عدم کنترل و نظارت والدین در گرایش به مصرف مواد مخدر تأثیر دارد.
- ۶- دوستان ناباب بر معتاد شدن افراد تأثیر دارد.
- ۷- بیکاری در گرایش افراد به مصرف مواد مخدر مؤثر است.
- ۸- اعتیاد اعضای خانواده در معتاد شدن افراد تأثیر دارد.
- ۹- احساس تنهایی و ناامیدی در گرایش افراد به اعتیاد مؤثر است.
- ۱۰- شکست‌ها و ناکامی‌ها (تحصیلی، شغلی، خانوادگی، ازدواج، ...) در معتاد شدن افراد تأثیر دارد.
- ۱۱- به نظر می‌رسد که دسترسی آسان به مواد مخدر در گرایش به اعتیاد مؤثر است.
- ۱۲- به نظر می‌رسد که وجود افراد معتاد در محل زندگی در گرایش به اعتیاد مؤثر است.
- ۱۳- به نظر می‌رسد که کمبود امکانات تفریحی در گرایش افراد به مصرف مواد مخدر تأثیر دارد.
- ۱۴- به نظر می‌رسد که فقر اقتصادی در اعتیاد تأثیر دارد.
- ۱۵- نابرابری‌های طبقاتی و بی‌عدالتی‌ها در گرایش افراد به مصرف مواد مخدر مؤثر می‌باشد.

روش تحقیق:

برای انجام این پژوهش ضمن استفاده از روش میدانی، جهت پربار نمودن چارچوب تئوریک و نظری تحقیق، از روش کتابخانه‌ای نیز استفاده شده است. ابزار گردآوری اطلاعات:

ابزار اصلی جهت جمع آوری اطلاعات پرسش‌نامه بوده که از سؤالات بسته و باز تشکیل شده است. ابتدا پرسش‌نامه به صورت مقدماتی بین معتادین مورد مطالعه توزیع شد. آن‌گاه معایب پرسش‌نامه اصلاح شد و در نهایت پرسش‌نامه اصلی تنظیم گردید. همچنین جهت رسیدن به اطلاعات تکمیلی با بعضی از افراد معتاد مصاحبه انجام گرفت. جامعه‌ی آماری:

در این پژوهش معتادان به مواد مخدر که در سال ۱۳۸۰ در شهرستان نهاوند بازداشت شده بودند جامعه‌ی آماری را تشکیل داده‌اند. حجم نمونه:

از تعداد معتادان دستگیر شده در زندان تعداد ۱۵۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب و پرسش‌نامه بین آنان توزیع و نظراتشان جمع‌آوری گردیده است. روش نمونه‌گیری:

برای انجام این تحقیق از شیوه‌ی نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شده است. روش‌های آماری برای تجزیه و تحلیل داده‌ها:

الف - آمار توصیفی: استفاده از فراوانی و درصدگیری

ب - آمار استنباطی: استفاده از آزمون آماری کای اسکوار (CHI-SQUARE) مشکلات و محدودیت‌های تحقیق:

الف - کمبود منابع و متون مربوط به اعتیاد جهت بررسی جنبه‌های مختلف آن در نهاوند

ب - در دسترس نبودن پرسش‌نامه‌ی استاندارد در زمینه‌ی عنوان و موضوع تحقیق

ج - عدم دسترسی به تازه‌ترین اطلاعات و داده‌ها در مورد مصرف مواد مخدر در نهاوند

د - کمبود نیروی انسانی آموزش دیده جهت گردآوری، استخراج و تجزیه و تحلیل اطلاعات

ه- جلب اعتماد و اطمینان معتادان در مورد پاسخ‌گویی به سؤالات و مصاحبه با آنان

ماهیت مواد مخدر :

ماده‌ی مخدر ماده‌ای است شیمیایی یا طبیعی که نیروهای روانی را تحریک می‌کند و از طریق آثاری که در احساسات، اندیشه یا ذهن انسان می‌گذارد در رفتار تأثیر می‌کند. منظور از مواد مخدر آن‌هایی است که منع قانونی دارد. (تریاک، هروئین، ال. اس. دی.) یکی از ویژگی‌های مهم این مواد ایجاد اعتیاد یا وابستگی است، یعنی در شخص میل شدید و روز افزون به مصرف این مواد پیدا می‌شود.

اعتماد ممکن است به صورت روانی یا جسمی و یا ترکیبی از هر دو باشد. در صورت اول به هنگام قطع مواد، شخص دچار ناراحتی روحی و افسردگی می‌شود و در صورت دوم شخص از لحاظ جسمی وابسته یا معتاد می‌شود و علامات خفیف آن لرزش مختصر اعضای بدن و علامات شدید آن شوک‌های مرگ‌آور است.

مقاومت بدن در مقابل مواد مخدر پیوسته افزایش می‌یابد به طوری که شخص مجبور می‌شود برای رسیدن به تأثیرات اولیه، مصرف مواد را افزایش دهد. (۶) «

تعریف معتاد:

معتاد عبارت از شخصی که در نتیجه‌ی مصرف متمادی دارو، در بدنش حالت مقاومت اکتسابی ایجاد شده به صورتی که استعمال مکرر آن موجب کاسته شدن تدریجی اثرات دارو می‌گردد. بنابراین پس از مدتی شخص، مقادیر بیش‌تری از دارو را می‌تواند بدون بروز ناراحتی تحمل کند و در صورتی که دارو به بدن وی نرسد اختلالات روانی و فیزیکی حاصل می‌شود (۷). «

یا، «معتاد کسی است که عادت به مصرف دارو دارد و در نتیجه‌ی مصرف که نیاز جسمی و روانی اوست اخلاق عمومی، سلامت و رفاه خود، خانواده و اجتماعش را به خطر می‌اندازد (۸). «

مراحل اعتیاد :

اعتیاد در افراد دارای مراحل است که برای نمونه به سه مرحله‌ی آن که برای همه معتادان وجود دارد اشاره می‌شود :

الف - مرحله‌ی وابستگی به دارو که این امر در اثر غفلت ، تشویق دوستان و معاشران و میل به انجام یک کار تفریحی پدید می آید.

ب - مرحله‌ی میل به افزایش مواد که در آن تدریجاً بدن به مقداری معین از مواد خوی می گیرد و آدمی احساس می کند که برای نشسته شدن احتیاج به مقداری بیش تر در مصرف دارد و بدین ترتیب می کوشد که روز به روز و ماه به ماه بر میزان مصرف بیفزاید.

ج - بیماری بر اثر ترک دارو یا کاهش آن که در آن صورت مسئله احساس اعتیاد مطرح است (۹).

اکنون^۱ به طرح جدول‌ها و توضیحات آن می پردازیم و در پایان نتایج و یافته‌های این پژوهش را به اطلاع می رسانیم .

جدول شماره‌ی ۱- توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۱۴۱	۹۴
زن	۹	۶
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

۱۱۶/۱۶

D.F

۱

Significance

/۰۰۰

طبق ارقام جدول ، ۹۴ درصد پاسخ‌گویان مرد و ۶ درصد زن هستند. در نتیجه می توان اظهار داشت که بین جنسیت و گرایش افراد به اعتیاد رابطه وجود دارد.

۱- در این قسمت نویسنده‌ی محترم به بیان تئوری‌ها از جمله دیدگاه زیست‌شناسی ، روان شناختی ، جامعه شناختی ، کنترل اجتماعی ، انتقال فرهنگی ، بی‌هنجاری دورکیم و انحراف از هنجارها پرداخته که علاقه‌مندان می توانند به منابع اعلام شده در پایان پژوهش مراجعه کنند. «فرهنگان»

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب وضعیت اشتغال

وضعیت اشتغال	فراوانی	درصد
شاغل	۶۶	۴۴
بیکار	۸۳	۵۵/۳
بدون پاسخ	۱	۰/۷
جمع	۱۵۰	۱۰۰

با توجه به ارقام جدول، ۵۵/۳ درصد پاسخ گویان بیکار و ۴۴ درصد شاغل بوده‌اند. جدول شماره ۳- توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب وضعیت تأهل

وضعیت تأهل	فراوانی	درصد
مجرد	۵۷	۳۸
متاهل	۸۶	۵۷/۳
مجرد بر اثر طلاق	۴	۲/۷
مجرد بر اثر فوت همسر	۳	۲
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

۱۲۳/۱۵

D.F

۳

Significance

./۰۰۰

طبق ارقام جدول، ۷۵/۳ درصد پاسخ گویان یعنی ۱۱۳ نفر اظهار داشته‌اند که اولین بار توسط دوستان خود اقدام به استعمال مواد مخدر نموده‌اند و از آن‌جا که سطح معناداری کوچک‌تر از ۰/۵ می‌باشد، بنابراین بین دوستان ناباب و گرایش افراد به اعتیاد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ی ۴- توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب محل سکونت

محل سکونت	فراوانی	درصد
شهر	۱۰۸	۷۲
روستا	۳۶	۲۴
بدون پاسخ	۶	۴
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

۱۲۳/۱۵

D.F

۲

Significance

./۰۰۰

بر اساس ارقام جدید، ۷۲ درصد پاسخ گویان در شهر و ۲۴ درصد در روستا سکونت داشته و با توجه به این که سطح معنا داری کوچکتر از ۰.۵ می باشد بنابراین بین محل سکونت و گرایش به اعتیاد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ی ۵- توزیع فراوانی نظرات پاسخ گویان بر حسب میزان تأثیر محل سکونت بر اعتیاد افراد

پاسخها	فراوانی	درصد
کم	۱۹	۱۲/۷
متوسط	۳۳	۲۲
زیاد	۹۳	۶۲
بدون پاسخ	۵	۳/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

۶۳/۹۴

D.F

۲

Significance

./۰۰۰

طبق ارقام جدول، ۶۲ درصد پاسخ گویان اظهار داشته اند که محل سکونت تأثیر زیادی بر معتاد شدن آنها داشته است و حدود ۱۲/۷ درصد پاسخ گویان این تأثیر را کم دانسته اند.

جدول شماره ی ۶- توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب میزان تحصیلات پدر

میزان تحصیلات پدر	فراوانی	درصد
بی سواد	۸۸	۵۸/۷
خواندن و نوشتن	۴۰	۲۶/۷
پنجم یا ششم ابتدایی	۱۲	۸
سیکل	۰	۳/۳
دیپلم	۴	۲/۶
بدون پاسخ	۱	۰/۷
جمع	۱۵۰	۱۰۰

بر اساس ارقام جدول، ۵۸/۷ درصد پاسخ گویان اظهار داشته اند که میزان تحصیلات پدر آن‌ها بی سواد و ۲۶/۷ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن بوده است.

جدول شماره ی ۷- توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب میزان تحصیلات مادر

میزان تحصیلات مادر	فراوانی	درصد
بی سواد	۱۲۲	۸۱/۳
خواندن و نوشتن	۲۱	۱۴
پنجم یا ششم ابتدایی	۳	۲
سیکل	۱	۰/۷
بدون پاسخ	۳	۲
جمع	۱۵۰	۱۰۰

بر اساس ارقام جدول، ۸۱/۳ درصد پاسخ گویان اظهار داشته اند که میزان تحصیلات مادران آن‌ها بی سواد و ۱۴ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن بوده است.

جدول شماره ۸- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان بر حسب میزان تأثیر عدم نظارت و کنترل والدین بر اعتیاد

پاسخ‌ها	فراوانی	درصد
کم	۲۶	۱۷/۳
متوسط	۴۳	۲۸/۷
زیاد	۷۰	۴۶/۷
بدون پاسخ	۱۱	۷/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

D.F

Significance

۲۱/۲۵

۲

./۰۰۰

بر اساس ارقام جدول ۴۶/۷ درصد پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند که عدم نظارت و کنترل والدین تأثیر زیادی بر معتاد شدن آن‌ها داشته و با توجه به این که سطح معناداری کوچک‌تر از ۵٪ می‌باشد پس بین عدم نظارت والدین و اعتیاد افراد رابطه معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۹- توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب این که آیا دوستان آن‌ها معتاد بوده‌اند یا خیر.

پاسخ‌ها	فراوانی	درصد
بله	۱۳۲	۸۸
خیر	۱۶	۱۰/۷
بدون پاسخ	۲	۱/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

بر اساس ارقام جدول، می‌توان دریافت که ۱۳۲ نفر از پاسخ‌گویان یعنی ۸۸ درصد اظهار داشته‌اند که دوستان آن‌ها معتاد بوده و فقط حدود ۱۰/۷ درصد گفته‌اند که دوستان آن‌ها معتاد نبوده‌است.

جدول شماره‌ی ۱۰- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان بر حسب این که اولین بار توسط چه کسانی معنادار شده‌اند.

پاسخ‌ها	فراوان	درصد
دوستان	۱۱۳	۷۵/۳
خانواده	۶	۴
اقوام	۱۸	۱۲
هیچ‌کدام	۹	۶
بدون پاسخ	۴	۲/۷
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Significance

۰/۰۰۰

Chi-square

۳

D.F

۲۱۵/۹۱

طبق ارقام جدول، ۷۵/۳ درصد پاسخ‌گویان یعنی ۱۱۳ نفر اظهار داشته‌اند که اولین بار توسط دوستان خود اقدام به استعمال مواد مخدر نموده‌اند و از آن‌جا که سطح معناداری کوچک‌تر از ۵٪ می‌باشد، بنابراین بین دوستان ناباب و گرایش افراد به اعتیاد و رابطه وجود دارد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۱۱- توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب چگونگی و نحوه گذران اوقات فراغت

پاسخها	فراوانی	درصد
گردش در پارک	۱۲	۸
سینما	۶	۴
باخانواده	۲۷	۱۸
با دوستان	۶۵	۴۳/۳
ورزش	۷	۴/۷
سایر موارد	۳۱	۲۰/۷
بدون پاسخ	۲	۱/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

طبق ارقام جدول، ۴۳/۳ درصد پاسخ گویان بیان نموده‌اند که بیش تر اوقات فراغت خود را با دوستان می گذرانند و حدود ۱۸ درصد نیز اظهار داشته‌اند که با خانواده اوقات فراقت خود را سپری می کنند.

جدول شماره ۱۲- توزیع فراوانی نظرات پاسخ گویان بر حسب تأثیر میزان بیکاری در اعتیاد آنها

پاسخها	فراوانی	درصد
کم	۱۱	۷/۳
متوسط	۱۸	۱۲
زیاد	۱۱۳	۷۵/۳
بدون پاسخ	۸	۵/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Significance

۰/۰۰۰

Chi-square

۲

D.F

۱۳۷/۱۶

طبق آمار و ارقام جدول ۱۱۳، نفر از پاسخ‌گویان یعنی ۷۵/۳ درصد تأثیر بیکاری را بر اعتیاد زیاد دانسته‌اند و از آن‌جا که سطح معنا داری کوچک‌تر از ۵٪ می‌باشد پس بین بیکاری و گرایش افراد به اعتیاد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۳- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان بر حسب میزان تأثیر اعتیاد اعضای خانواده بر معتاد شدن آن‌ها

پاسخ‌ها	فراوانی	درصد
کم	۴۳	۲۸/۷
متوسط	۲۵	۱۶/۷
زیاد	۵۶	۳۷/۳
بدون پاسخ	۲۶	۱۷/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

D.F

۰/۰۰۲۸

با توجه به ارقام جدول، ۳۷/۳ درصد پاسخ‌گویان تأثیر اعتیاد اعضای خانواده را بر معتاد شدن خود زیاد دانسته و با توجه به سطح معنا داری نیز می‌توان اظهار داشت که بین اعتیاد اعضای خانواده و معتاد شدن افراد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۱۴- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان بر حسب میزان تأثیر احساس تنهایی و ناامیدی در اعتیاد

پاسخ‌ها	فراوانی	درصد
کم	۳۳	۲۲
متوسط	۳۷	۲۴/۷
زیاد	۷۸	۵۲
بدون پاسخ	۲	۱/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Significance

Chi-square

D.F

۰/۰۰۰

۲

۲۵/۱۴

طبق ارقام جدول، ۷۸ نفر از پاسخ‌گویان یعنی ۵۲ درصد اظهار داشته‌اند که احساس تنهایی و ناامیدی تأثیر زیادی در معنادار شدن آن‌ها داشته‌است و با توجه به سطح معنا داری می‌توان گفت که بین آن‌ها رابطه وجود دارد.

جدول شماره‌ی ۱۵- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان بر حسب میزان تأثیر شکست‌ها و ناکامی در اعتیاد

پاسخ‌ها	فراوانی	درصد
کم	۹	۶
متوسط	۴۰	۲۶/۷
زیاد	۹۶	۶۴
بدون پاسخ	۵	۳/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

D.F

Significance

۸۰/۴۵

۲

./۰۰۰

بر اساس ارقام جدول، ۶۴ درصد از پاسخ‌گویان یعنی ۹۶ نفر اظهار داشته‌اند که شکست‌ها و ناکامی‌ها (تحصیلی، شغلی، خانوادگی، ازدواج، عشق و ...) تأثیر زیادی بر معنادار شدن آن‌ها داشته‌است و از آن‌جا که سطح معنا داری کوچک‌تر از ۰.۵٪ می‌باشد بنابراین رابطه معنا دار است.

جدول شماره‌ی ۱۶- توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب تأثیر میزان دسترسی به مواد مخدر در اعتیاد

پاسخ‌ها	فراوانی	درصد
کم	۱۲	۸
متوسط	۴۳	۲۸/۷
زیاد	۸۴	۵۶
بدون پاسخ	۱۱	۷/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

D.F

Significance

۵۶/۳۰

۲

./۰۰۰

طبق ارقام جدول، ۵۶ درصد پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند که میزان دسترسی آن‌ها به مواد مخدر در جامعه تأثیر زیادی بر اعتیاد داشته و از آن‌جا که سطح معناداری کوچک‌تر از ۵٪ می‌باشد پس رابطه معنادار است.

جدول شماره‌ی ۱۷- توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب این‌که آیا در محل زندگی آن‌ها افراد معتاد وجود دارد یا خیر.

پاسخ‌ها	فراوان	درصد
بلی	۱۱۱	۷۴
خیر	۰	۰
تا حدودی	۱۸	۱۲
بدون پاسخ	۲۱	۱۴
جمع	۱۵۰	۱۰۰

طبق ارقام جدول، ۷۴ درصد پاسخ‌گویان (۱۱۱ نفر) اظهار داشته‌اند که در محل زندگی آن‌ها افراد معتاد وجود داشته است.

جدول شماره‌ی ۱۸- توزیع فراوانی نظرات پاسخ‌گویان بر حسب میزان تأثیر کمبود امکانات تفریحی در اعتیاد

پاسخ‌ها	فراوان	درصد
کم	۲۰	۱۳/۳
متوسط	۳۱	۲۰/۷
زیاد	۹۴	۶۲/۷
بدون پاسخ	۵	۳/۳
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

D.F

Significance

۶۵/۵۷

۲

./۰۰۰

بر اساس ارقام جدول، ۶۲/۷ درصد پاسخ‌گویان اظهار داشته‌اند که کمبود امکانات تفریحی تأثیر زیادی بر اعتیاد آن‌ها داشته و از آن‌جا که سطح معناداری کوچک‌تر از

۵٪ می باشد بنابراین بین کمبود امکانات تفریحی و گرایش افراد به اعتیاد رابطه وجود دارد.
جدول شماره ۱۹- توزیع فراوانی نظرات پاسخ گویان بر حسب تأثیر فقر اقتصادی در اعتیاد

پاسخها	فراوانی	درصد
کم	۲۳	۱۵/۳
متوسط	۳۶	۲۴
زیاد	۸۷	۵۸
بدون پاسخ	۴	۲/۷
جمع	۱۵۰	۱۰۰

Chi-square

D.F

Significance

۴۷/۰۲

۲

./۰۰۰

بر اساس آمار و ارقام جدول ۵۸، درصد پاسخ گویان اعتقاد داشتند که فقر اقتصادی تأثیر زیادی بر اعتیاد آن‌ها داشته است که با توجه به سطح معناداری می توان گفت که بین فقر اقتصادی و گرایش افراد به اعتیاد رابطه وجود دارد.

جدول شماره ۲۰- توزیع فراوانی نظرات پاسخ گویان بر حسب تأثیر نابرابریهای

طبقاتی و بی عدالتی در اعتیاد

پاسخها	فراوانی	درصد
کم	۱۸	۱۲
متوسط	۴۳	۲۸/۷
زیاد	۸۳	۵۵/۳
بدون پاسخ	۶	۴
جمع	۱۵۰	۱۰۰

با توجه به ارقام جدول می توان دریافت که ۸۳ نفر از پاسخ گویان یعنی ۵۵/۳ درصد اظهار داشته اند که نابرابرهای طبقاتی و بی عدالتی های اجتماعی تأثیر زیادی در گرایش افراد به اعتیاد داشته است .

نتایج و یافته های پژوهش :

بر اساس پژوهش انجام گرفته تحت عنوان بررسی علل گرایش به مصرف مواد مخدر در شهرستان نهاوند می توان به نتایج ذیل اشاره نمود:

۱- از تعداد ۱۵۰ نفر نمونه ، ۱۴۱ نفر مرد و ۹ نفر زن بوده اند به عبارتی ۹۴ درصد مرد و ۶ درصد زن بوده اند .

۲- از تعداد ۱۵۰ نفر نمونه ، ۵۵/۳ درصد بیکار و حدود ۴۴ درصد شاغل بوده اند .

۳- در مورد فراوانی پاسخ گویان بر حسب وضعیت تأهل ، ۵۷/۳ درصد متأهل و ۳۸ درصد مجرد بوده اند .

۴- بر اساس نتایج به دست آمده ، ۷۲ درصد پاسخ گویان در شهر و ۲۴ درصد در روستا سکونت داشته اند .

۵- با توجه به نتایج پژوهش ، ۶۲ درصد پاسخ گویان تأثیر محل سکونت و زندگی را بر معتاد شدن خود زیاد دانسته اند .

۶- با توجه به یافته های تحقیق ، میزان تحصیلات پدران ۵۸/۷ درصد پاسخ گویان ، بی سواد و ۲۶/۷ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن بوده است .

۷- با توجه به یافته های تحقیق ، ۸۱/۳ درصد معتادان میزان تحصیلات مادران آنها بی سواد و ۱۴ درصد سواد خواندن و نوشتن بوده است .

۸- با توجه به یافته های تحقیق ، ۴۶/۷ درصد معتادان تأثیر عدم نظارت و کنترل والدین را در معتاد شدن خود زیاد دانسته و ۱۷/۳ درصد این تأثیر را کم تلقی نموده اند .

۹- بر اساس نتایج پژوهش ، ۸۸ درصد پاسخ گویان معتاد دارای دوست معتاد بوده و ۱۰/۷ درصد جواب خیر داده اند .

- ۱۰- طبق تحقیق انجام گرفته ، $75/3$ درصد پاسخ گویان اظهار داشته‌اند که اولین بار توسط دوستان خود معناد شده و 12 درصد نیز توسط اقوام و خویشاوندان معناد شده‌اند.
- ۱۱- در مورد نحوه‌ی گذراندن اوقات فراغت نیز ، $43/3$ درصد پاسخ گویان اوقات فراغت خود را با دوستان و 18 درصد با خانواده و $4/7$ درصد در ورزش و ... گذرانده‌اند.
- ۱۲- در مورد میزان تأثیر بیکاری بر اعتیاد ، $75/3$ در صد پاسخ گویان این تأثیر را زیاد و $7/3$ درصد تأثیر آن را کم دانسته‌اند .
- ۱۳- در مورد تأثیر اعتیاد اعضای خانواده بر معناد شدن افراد ، $37/3$ درصد پاسخگویان این تأثیر را زیاد و $28/7$ درصد این تأثیر را کم دانسته‌اند.
- ۱۴- در مورد تأثیر احساس تنهایی و ناامیدی در اعتیاد افراد ، 52 درصد پاسخ گویان تأثیر آن را زیاد و 22 درصد تأثیر آن را کم دانسته‌اند .
- ۱۵- در خصوص تأثیر شکست‌ها و ناکامی‌ها بر اعتیاد افراد ، 64 درصد پاسخ گویان این تأثیر را زیاد و 6 درصد تأثیر آن را کم دانسته‌اند.
- ۱۶- در خصوص تأثیر میزان دسترسی به مواد مخدر در جامعه در اعتیاد افراد ، 56 درصد این تأثیر را زیاد و 8 درصد این تأثیر را کم دانسته‌اند .
- ۱۷- در مورد وجود افراد معناد در محل زندگی آن‌ها ، 74 درصد پاسخ مثبت داده و 12 درصد تا حدودی را مطرح نموده‌اند.
- ۱۸- در خصوص تأثیر کمبود امکانات تفریحی در اعتیاد افراد ، $62/7$ درصد تأثیر آن را زیاد و $13/3$ درصد تأثیر آن را کم قلمداد نموده‌اند .
- ۱۹- در خصوص تأثیر فقر اقتصادی در معناد شدن افراد ، 58 درصد تأثیر آن را زیاد و $15/3$ درصد تأثیر آن را کم دانسته‌اند .
- ۲۰- راجع به تأثیر نا برابری‌های طبقاتی و بی عدالتی‌ها در اعتیاد ، $55/3$ درصد پاسخ گویان تأثیر آن را زیاد و 12 درصد تأثیر آن را کم قلمداد نموده‌اند .

راه حل‌ها و چند پیشنهاد

با توجه به گسترش مصرف مواد مخدر و افزایش تعداد معتادان در سطح شهرستان نهاوند، ابتدا مهم‌ترین استراتژی‌های پیش‌گیری از اعتیاد را که در سطح جهان از آن‌ها استفاده می‌شود مطرح و سپس پیشنهادهایی به خانواده‌ها و مسئولان، جهت ایجاد مصونیت اجتماعی در برابر سوء مصرف مواد مخدر، ارائه می‌نمایم:

الف- افزایش اطلاعات و آگاهی افراد در مورد خطرات و مضرات مواد مخدر
ب- افزایش مهارت‌های زندگی مانند مهارت‌های تصمیم‌گیری، حل مسئله و ارتباطات اجتماعی

ج- تقویت فعالیت‌های جایگزینی به جای مواد برای ارضای نیازهای روانی، اجتماعی نوجوانان و جوانان

د- ارتقای سطح فرهنگی و مذهبی

ه- مشاوره و مداخله به هنگام بروز بحران‌های مختلف در طول زندگی
و- تقویت قوانین و مقررات مناسب در جهت مبارزه با مواد مخدر

چند پیشنهاد به خانواده‌ها:

- ۱- جلوگیری از معاشرت فرزندان با دوستان ناباب و افراد معتاد
- ۲- نظارت و کنترل دقیق بر رفتار فرزندان در خانه و بیرون از خانه
- ۳- آموختن مهارت‌های زندگی و روابط اجتماعی سالم و صحیح به فرزندان برای حل مشکلات و تشخیص موقعیت‌های خطرناک و اجتناب از آن‌ها
- ۴- ارائه‌ی الگوهای صحیح و سازنده به فرزندان در جنبه‌ها و مراحل مختلف زندگی
- ۵- تشویق و ترغیب فرزندان به فعالیت‌های مذهبی، فرهنگی، ورزشی و هنری در جهت پر کردن اوقات فراغت
- ۶- تقویت مبانی دینی و اعتقادی فرزندان
- ۷- پذیرش معتادان بعد از ترک در کانون خانواده و اجتماع

چند پیشنهاد به مسئولان :

- ۱- پر کردن و غنی نمودن اوقات فراغت جوانان با برنامه‌های سالم و مفید و مشروع
- ۲- برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده در مورد شیوه‌های تربیتی و پیش‌گیری از مصرف مواد مخدر
- ۳- جلوگیری از تبعیض‌ها و نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌های اجتماعی و حرکت در جهت کاهش فاصله‌ی طبقاتی
- ۴- توجه به آموزش همگانی پیش‌گیری از سوء مصرف مواد مخدر توسط وسایل ارتباط جمعی و نهادها و سازمان‌های فرهنگی
- ۵- ایجاد زمینه‌ی اشتغال و فرصت‌های شغلی و گسترش مراکز کارآیابی برای جوانان
- ۶- حمایت از تشکیل انجمن‌ها، کانون‌ها و جمعیت‌های مردمی مبارزه با اعتیاد و تقویت آن‌ها
- ۷- توسعه و تجهیز مراکز درمانی معتادان با امکانات و وسایل جدید و پیش‌رفته
- ۸- نظارت و کنترل دقیق بر مرزهای کشور و درون جامعه برای جلوگیری از ورود و توزیع مواد مخدر
- ۹- ایجاد و گسترش مراکز علمی و فرهنگی و ترغیب افراد جامعه به مطالعه و کتاب‌خوانی
- ۱۰- ایجاد اردوگاه‌های کار برای افراد بیکار، پس از خارج شدن از مراکز بازپروری
- ۱۱- تربیت و آموزش متخصصان و کارشناسان جهت درمان و پیش‌گیری از سوء مصرف مواد مخدر
- ۱۲- ایجاد و گسترش مراکز مشاوره
- ۱۳- آموزش پیش‌گیری از سوء مصرف مواد مخدر در مدارس در سطوح مختلف تحصیلی
- ۱۴- تعیین مجازات‌های سنگین برای قاچاقچیان و توزیع کنندگان مواد مخدر

منابع و مأخذ:

- ۱- قائمی، علی: آسیب‌ها و عوارض اجتماعی، تهران، انتشارات امیری، ۱۳۶۴، ص ۸۵.
- ۲- سیف‌اللهی، سیف‌الله: «مبانی جامعه‌شناسی»، گناباد، نشر مردیز، ۱۳۷۳، ص ۲۲۸
- ۳- اسعدی، سید حسن: «جامعه‌سبزه»، تهران انتشارات پایا، ۱۳۷۹، ص ۱۶
- ۴- سلیمانی، کیان، همدان و بحران مواد مخدر، روزنامه حیات نو، ۱۳ تیر ۱۳۷۹، شماره ۲۴، ص ۵
- ۵- ماهنامه فردای نیاوند، سال دوم، شماره ۱۹، تیرماه ۱۳۸۰
- ۶- سخاوت، جعفر: «جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی»، تهران، انتشارات پیام نور، ۱۳۷۴، ص ۱۰۵
- ۷- سهرابی، فرامرز: «مسئله سیگار در آینه تحقیق»، تهران، انتشارات مدرسه، ۱۳۶۹، ص ۲۵
- ۸- فرجاد، محمدحسین: «آسیب‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی انحرافات»، تهران، انتشارات بدر، ۱۳۷۰، ص ۱۴۷

منابع دیگر:

- قائمی، علی: «آسیب‌ها و عوارض اجتماعی» ص ۸۷
- ستوده، هدایت‌الله: «آسیب‌شناسی اجتماعی»، تهران، انتشارات آوای نور، ۱۳۷۸، صص ۸۹-۹۰
- شهبازی، محمد تقی: «پایان نامه کارشناسی ارشد» تعریف مفاهیم مربوط به مواد مخدر و روانگردان، ۱۳۷۳، ص ۷۲
- ستوده، هدایت‌الله: «آسیب‌شناسی اجتماعی» ص ۱۳۷، ۱۵۰
- پیشین، ص ۱۲۲، ۱۲۷، ۱۳۰
- بهروان، حسین: گزارش نهایی طرح پژوهشی بررسی وضعیت اجتماعی و اقتصادی بزهکاران، مشهد، ۱۳۶۸، ص ۱۵
- مفیدی، هوشنگ: «تبیین جرم از دیدگاه جامعه‌شناسی» مجله نگهبان، شماره ۱۶، دی‌ماه ۱۳۷۱، ص ۴۱